

UNIVERZITET U SARAJEVU – EKONOMSKI FAKULTET
Etički odbor

v.d. Dekanesa Univerzitet u Sarajevu - Ekonomski fakultet, prof. dr. Meliha Bašić
prof. dr. Amila Zukanović
Etički savjet Univerziteta u Sarajevu

Sarajevo, 19. april 2024.

PREDMET: MIŠLJENJE ETIČKOG ODBORA UNIVERZITETA U SARAJEVU – EKONOMSKI FAKULTET o usklađenosti djelovanja i ponašanja p. [redacted] ć s načelima i pravilima Etičkog kodeksa UNSA

Poštovana prof. dr. Bašić,

Na osnovu Vašeg Zahtjeva za davanje mišljenja o usklađenosti djelovanja i ponašanja p. [redacted] ć s načelima i pravilima Etičkog kodeksa UNSA br. 01-3-1265/24 od 15. 3. 2024. godine Etički odbor Univerziteta u Sarajevu - Ekonomski fakultet održao je dvije sjednice 2. 4. 2024. i 19. 4. 2024. godine.

prof. dr. Amila Zukanović podnijela je Univerzitet u Sarajevu - Ekonomski fakultet Zahtjev za pokretanjem postupka davanja mišljenja Etičkog odbora Ekonomskog fakulteta o usklađenosti djelovanja i ponašanja p. [redacted] ć s načelima i pravilima Etičkog kodeksa UNSA, br.01-3-1196/24 od 11. 03.2024 godine sa pratećim Podnescima.

Etički odbor je u skladu sa članom 32. stav 3. Etičkog kodeksa Univerziteta u Sarajevu br. 01-38-1696-1/12 od 27.06.2012 godine. i Odluke o izmjenama i dopunama Etičkog kodeksa Univerziteta u Sarajevu br. 01-14-192/21 od 29.09.2021. podnio Zahtjev p. [redacted] ć za pismeno izjašnjenje o navodima iz Zahtjeva o usklađenosti djelovanja i ponašanja p. [redacted] ć s načelima i pravilima Etičkog kodeksa UNSA (br. 01-3-1311/24 od 18.3.2024) sa pratećim Podnescima. Pismeno očitovanje p. [redacted] ć (br. 01-3-1444/24) je dostavila 27.3.2024. godine, koje je dato u prilogu ovog Mišljenja.

Etički odbor Univerziteta u Sarajevu - Ekonomski fakultet je razmotrio etička pitanja koja su navedena u Zahtjevu prof. dr. Amile Zukanović i priloženim podnescima. Etički odbor Univerziteta u Sarajevu - Ekonomski fakultet svoje Mišljenje daje samo u odnosu na to što se neposredno odnosi na Zahtjev i podneske uz Zahtjev. Iz pismenog izjašnjenja i priloga uz njega, p. [redacted] ć, Etički odbor Univerziteta u Sarajevu - Ekonomski fakultet svoje Mišljenje daje samo u odnosu na to što se neposredno odnosi na Zahtjev i podneske uz

Zahtjeva u skladu sa članom 32. stav 4 Etičkog kodeksa "Etički odbor članice svoje mišljenje daje isključivo na temelju navoda i podataka iz zahtjeva, priloga uz zahtjev i dodatnih objašnjenja i očitovanja podnositelja zahtjeva i drugih osoba.(...)".

U skladu sa odredbom člana 33. stav 2. Etičkog kodeksa Univerziteta u Sarajevu, članovi Etičkog odbora Univerzitet u Sarajevu - Ekonomski fakultet na sjednici održanoj 19. 4. 2024. godine su na osnovu stajališta većine (prof. dr. Fatima Mahmutćehajić, prof. dr. Zijada Rahimić, prof. dr. Denis Berberović, prof. dr. Kemal Kačapor) uz Izdvojeno mišljenje prof. dr. Danijela Martinović (u prilogu) donijeli **Mišljenje**

o usklađenosti djelovanja i ponašanja p

ć s načelima i pravilima

Etičkog kodeksa UNSA

1. Odredbom člana 1. stav 1. Etičkog kodeksa Univerzitet u Sarajevu određeno je da "Etički kodeks Univerziteta u Sarajevu (u daljem tekstu: Kodeks), sadržava moralna načela i načela profesionalne etike, kojima se u svom javnom i profesionalnom djelovanju moraju voditi nastavnici, naučnici, umjetnici i svi zaposlenici Univerziteta u Sarajevu i njegovih organizacionih jedinica - fakulteta, instituta, centara (u daljem tekstu: Univerzitet)" te stav 3. "Kodeks se dijeli na: a) temeljna načela koja tretiraju odnos moralno opravdanog i moralno neprihvatljivog ponašanja na Univerzitetu i u vezi s njim; b) etička pravila u nastavnom, naučnom i umjetničkom procesu na Univerzitetu; c) odredbe o sastavu i načinu postupka pred tijelima koja daju svoje mišljenje u vezi s ostvarivanjem načela i pravila iz Kodeksa, te o usklađenosti ponašanja osoba na koje se on odnosi." Dalje, u članu 8. (Pravo na akademske slobode) stav 1. navedeno je: "Univerzitet priznaje i baštini akademsku slobodu kao temeljni uvjet i oznaku u procesu izučavanja, naučnog istraživanja, umjetničkog stvaralaštva i stipendiranja. Članovi akademske zajednice u svojim istraživanjima trebaju se voditi idejom slobode naučnog i umjetničkog stvaralaštva, te izvršavati svoje običajno i tradicionalno pravo ispitivanja i kritiziranja društvenih vrijednosti i struktura u duhu objektivnog, poštenog i odgovornog traganja za istinom, te stjecanja i distribucije znanja."Pravo svakog člana akademske zajednice da slobodno govori o svim pitanjima od javnog značaja je neosporivo, ali uz obavezu da poštuje i pridržava se "načela objektivnosti, nepristrasnosti, razboritosti, korektnosti, dijaloga i tolerancije", što je i navedeno u članu 9. (Načelo profesionalnosti) Etičkog kodeksa Univerziteta u Sarajevu. Član 25. (Javno istupanje) stav 1. "Univerzitet kao institucija visokog obrazovanja i nauke je svjestan svoje društvene odgovornosti i podržava pravo članova univerzitetske akademske zajednice na javno istupanje i slobodu izražavanja, što uključuje nastupe pred publikom, na radiju, televiziji, izražavanje svojih stavova u novinama, knjigama i časopisima, elektronskim medijima (blogovi, web stranice, društvene mreže) kao i druge oblike djelovanja za dobrobit društva." Član 7. (Načelo jednakosti i pravednosti) Etičkog kodeksa stav 1. "Svi članovi univerzitetske zajednice trebaju se ponašati u skladu sa načelom jednakosti i pravednosti na način koji isključuje svaku diskriminaciju, zlostavljanje, uznemiravanje ili iskorištavanje." i stav 3. "Članovi univerzitetske zajednice ne smiju zloupotrebjavati svoj status i autoritet."

2. Iz priložene dokumentacije ovom Mišljenju vidljivo je da je p ć u javnom prostoru odlučno osporavala deterministički tumačene obveznosti vakcinacije. Svoja stanovišta obrazlagala je bitnom pretpostavkom u savremenoj

nauci: ne postoje i ne mogu postojati konačna i neupitna znanja o bilo čemu. Sva znanja postignuta u modernoj nauci su manje ili više vjerovatan odgovor na zaključke do kojih naučnik dolazi u promatranju, matematičkom modeliranju i laboratorijskom eksperimentiranju. Takva naučna metoda, uglavnom primjenjivana u prirodnim naukama, samo je aproksimativno valjana u društvenim naukama. Ali, od toga ne postoje pristupi koji su pouzdaniji u procesima sticanja savremenih znanja. Zato je p
 ć obrazlagala da niko nema pravo silom nametati obavezu vakcinisanja, ma koliko to bilo smatrano opravdanim, preporučivim i potrebnim. I nadalje, da niko ne može preuzeti odgovornost roditelja za donošenje odluke o vakcinisanju ili ne vakcinisanju njihove djece. P
 ć ističe obavezu društvene zajednice da obrazlaže, zagovara i omogućuje vakcinaciju kao javni interes, ali iz toga ne slijedi pravo nametanja vakcinacije silom, i tako preuzimanja uloge odgovornog roditelja: *"(...) Gore pomenuti zakonski propis, narušava temeljna ljudska prava, kao što je pravo na zdravlje. Zašto? Svaki oblik fizičke intervencije (imunizacija vakcinama) koji sobom nosi rizike po zdravlje (vakcinacijske reakcije) ne može biti predmet zakonskog normiranja u smislu obaveze! Ne može vas niko prisiliti da preuzmete pomenuti rizik! Pomenuto je etablirana premisa, odnosno načelo prava o kojoj se mnogo pisalo, govori i zna. Upravo iz toga razloga, veliki broj zapadnih zemalja bira da poštuje i ostaje dosljedna pomenutom, na način da "imunizacija" općenito, ali i kod djece biva preporučena, a ne zakonski obvezujuća. Odluka o tomu, počiva na pravu pojedinca/roditelja na informiran izbor uz konsultacije sa liječnicima i referentnim stručnjacima. Nakon konsultacije roditelj u osnovi svojevóljno prihvata rizike, cijeneći veću vjerovatnoću korisnosti od vakcina, nasuprot rizicima. Interesantno, u zemljama u kojima je ostavljeno pravo na slobodan izbor, stepen imunizacije je na visokoj razini, preko 85%. Dakle sloboda, vodi slobodnom izboru, koji evo u ovom konkretnom slučaju, ide na ruku i 'predpostavljenom' širem društvenom interesu glede težnji 'države' za prevencijom zaraznih bolesti. (...)"* (Izjašnjenje prof. dr. Sabine Silajdžić str. 1 Priloga uz Izjašnjenje)

3. P
 ć ukazuje na paradoks u kojem država, zagovarajući i namećući vakcinaciju, ne preuzima odgovornost za štetne posljedice. Ali nijedan se roditelj ne može odreći svoje odgovornosti za djecu. *"(...) Dakle, niko ne preuzima odgovornost a priori, ni država, i proizvođač ni bilo koja institucija. Dodatno vrijedi istaći i kako stvari bivaju u manje razvijenim, dakle siromašnijim zemljama, ili pak kod nas (...)"* (Izjašnjenje p
 ć str. 5 Priloga uz Izjašnjenje).
4. Uz navedeno, p
 ć kategorično navodi: *"(...) Nisam antivakser - to je etiketa koju su mi 'prišili'. Naravno kao znanstvenik i odgovorni roditelj, nikad si u životu nisam dala za pravo da bilo koga po ovom pitanju savjetujem. Kako bi!? Naglašavam i ovdje i sada, da za sva pitanja u vezi sa odlukom o tome, da li vakcinisati dijete ili ne, sva pitanja i nedoumice koje roditelji imaju, trebaju postaviti svom pedijatru, te po potrebi dodatno razgovarati sa imunolozima i drugim. Tražite vaša prava na informiran izbor. Tražite, jer u statistici države, naša djeca su samo puki brojevi, a nama? Nama su naša djeca čitav svijet, oni su radost našeg bivstvovanja. (...)"* (Izjašnjenje p
 ć str. 6 Priloga uz Izjašnjenje).

Članom 26. (Odgovornost prema univerzitetskoj zajednici) Etičkog kodeksa Univerziteta u Sarajevu, stav 2. određeno je: "Članovi univerzitetske zajednice trebaju se brinuti o dobru i interesima Univerziteta u duhu akademske slobode - ispitivanja, argumentirane rasprave,

kritike, tolerancije, poštovanja različitog, te odgovornog i poštenog traganja za optimalnim rješenjima".

Razmatranje navedenih činjenica iz Izjašnjenja p[ro]f. dr. sc. [ime], a u vezi javnih istupa p[ro]f. dr. sc. [ime], relevantne su za donošenje ovog Mišljenja, a u vezi podnesenog Zahtjeva sa pripadajućim podnescima.

S obzirom na iznijeto u navedenim tačkama 1., 2., 3. i 4. ovog Mišljenja

- 1. U iznijetim stavovima p[ro]f. dr. sc. [ime] ne postoje stavovi koje bi valjalo *a priori* smatrati neetičnim;**
- 2. S obzirom na razlike koje postoje u naučnim zajednicama u svijetu o obaveznoj/preporučenoj vakcinaciji Etički odbor Univerziteta u Sarajevu – Ekonomski fakultet, smatra da je rasprava o navedenim pitanjima korisna, te tako ne može biti neetična.**

Iznijeto mišljenje temeljeno je na Etičkom kodeksu Univerziteta u Sarajevu br. 01-38-1696-1/12 od 27.06.2012 godine i Odluci o izmjenama i dopunama Etičkog kodeksa Univerziteta u Sarajevu br. 01-14-192/21 od 29.09.2021.

Članom 10. (Načelo poštovanja zakona i pravnih postupaka) Etičkog kodeksa Univerziteta u Sarajevu stav 1. propisano je: "Svi članovi univerzitetske zajednice u obavezi su poštovati sve pravne propise i pravne postupke koji se tiču njihovih zadataka i poslova kao članova univerzitetske zajednice." A jasno je da se navedeno odnosi na sva pitanja vladavine zakona, nepovredivosti ljudskih prava, snaženja povjerenja i demokratskog legitimiranja vlasti.

Ovo Mišljenje, u skladu sa članom 2. stav 3 Etičkog kodeksa Univerziteta u Sarajevu, "ne predstavlja supstitut za građanske, krivične, upravne i disciplinske postupke uređene zakonima, drugim propisima i aktima Univerziteta i njegovih članica". Stavom 4. ovog člana naglašeno je da "Mišljenje, zaključak, prijedlog dat u postupku predviđenim ovim kodeksom ima snagu svojim autoritetom i treba služiti tumačenju kodeksa i promociji etičkog ponašanja na Univerzitetu. Mišljenje, zaključak, prijedlog nije upravni akt i kao takav ne veže druga tijela osim sa moralne i etičke strane."

Uz navedeno posebno ističemo obavezu sadržanu u članu 10. stav 4. Etičkog kodeksa: "U svakom slučaju u kojem postoji neslaganje pri tumačenju i primjeni načela Kodeksa, članovi univerzitetske zajednice u obavezi su nastojati da sporna pitanja riješe unutar sredine u kojoj je i došlo do povrede načela ili kod mjerodavnih tijela Univerziteta (...)."

Posebno je važno ukazati i istaknuti odredbu člana 24. Okvirnog zakona o visokom obrazovanju u Bosni i Hercegovini (Službeni glasnik Bosne i Hercegovine br. 59/07 i 59/09) "(1) Svaka visokoškolska ustanova će u svoj statut ili ekvivalentni osnovni dokument unijeti i to da akademsko osoblje uživa slobodu, u okviru zakona, da ispituje i testira stečeno znanje i da nudi nove ideje i kontroverzna ili nepopularna mišljenja, a da se time ne izlaže opasnosti od gubitka zaposlenja ili bilo koje druge privilegije koju eventualno u visokoškolskoj ustanovi uživa. (2) Pravo akademskog osoblja visokoškolskih ustanova na slobodu govora može biti ograničeno samo zakonom." Sloboda govora nije samo pravo već i obaveza članova i članica akademske zajednice kao pojedinaca od kojih šira društvena zajednica očekuje iniciranje, podržavanje pa čak i vođenje društvenog progressa. Članovi akademske zajednice imaju

posebnu društvenu ulogu jer se od njih očekuje da aktivno učestvuju u izgradnji demokratskih društava. Biti član akademske zajednice predstavlja privilegiju ali i naročitu odgovornost, budući da sa sobom nosi veću odgovornost nego što je drugi članovi društvene zajednice imaju. Nekada sloboda govora članova i članica akademske zajednice podrazumijeva iznošenje pogleda koji su suprotni široko rasprostranjenim stavovima u društvu te pogleda koji mogu biti nepopularni. Iznošenje stavova podrazumijeva tretiranje i tema koje su bolne, traumatične i frustrirajuće za navedeno društvo. U takvim okolnostima članovi akademske zajednice moraju sa izuzetnom obazrivošću i pijetetom pristupati diskusijama. Svi u univerzitetskoj zajednici i široj javnosti imaju pravo da na istim mjestima u javnom prostoru odgovore p[ro]f. dr. [ime] izlažući svoja neslaganja sa njenim tvrdnjama, uz nepovredivost njenog prava da odgovori i na te odgovore. To je pretpostavka unapređenja postojećih znanja.

Prilog ovog Mišljenja je i Pismeno izjašnjenje p[ro]f. dr. [ime] (br. 01-3-1444/24 od 27.3.2024. godine a u skladu sa članom 32. stav 3. Etičkog kodeksa Univerziteta u Sarajevu br. 01-38-1696-1/12 od 27.06.2012 godine. i Odluke o izmjenama i dopunama Etičkog kodeksa Univerziteta u Sarajevu br. 01-14-192/21 od 29.09.2021.

Članovi Etičkog odbora Univerzitet u Sarajevu - Ekonomski fakultet

prof. dr. Faṭima Mahmutćehajić, predsjednica

prof. dr. Zijada Rahimić, članica

prof. dr. Denis Berberović, član

prof. dr. Kemal Kačapor, član

prof. dr. Danijela Martinović, članica

Dostaviti:

- v.d. Dekanesi Univerzitet u Sarajevu - Ekonomski fakultet, prof. dr. Meliha Bašić
- prof. dr. Amila Zukanović
- Etičkom savjetu Univerziteta u Sarajevu
- Članovima Etičkog odbora Univerzitet u Sarajevu - Ekonomski fakultet
- EFSA PR služba
- a/a

Izdvojeno Mišljenje prof. dr. Danijela Martinović, članica Etičkog odbora Univerziteta u Sarajevu - Ekonomski fakultet

**o usklađenosti djelovanja i ponašanja p...ć s načelima i pravilima
Etičkog kodeksa UNSA**

Nisam u mogućnosti da donesem mišljenje jer smatram da postoji neusklađenost između pravnih akata (neusklađenost nižeg pravnog akta s višim pravnim aktom).

prof. dr. Danijela Martinović

P

ć

Univerzitet u Sarajevu- Ekonomski fakultet

UNIVERZITET U SARAJEVU
EKONOMSKI FAKULTET

Broj akta: 01-3-1444/24

Datum: 27.3.2024.

ETIČKOM ODBORU

Univerzitet u Sarajevu – Ekonomski fakultet

(na broj: 01-3-1311/24)

U vezi dopisa sa naslovljenim brojem, od 18.03.2024. g., dostavljam slijedeće :

IZJAŠNJENJE

Poštovana Predsjednice, poštovani članovi Etičkog odbora :

U povodu vašeg zahtjeva br. 01-3-1311, u kojem se traži moje pisano očitovanje, a u vezi sa zahtjevom br. 01-3-1196, podnesenim od strane prof. dr Amila Zukanović (u daljnjem tekstu Zahtjev), u povodu mojih javnih istupa i izjava glede pitanja obavezne imunizacije podnosim obrazloženje kojim osporavam osnovanost predmetnog Zahtjeva i očitujem se kako slijedi.

•Prije svega želim istaći da ne razumijem šta mi se tačno stavlja na teret, kao ni to za što se tačno optužujem. S tim u vezi napominjem da iz sadržaja i datog obrazloženja u Zahtjevu, jasno proizilazi da se moji javno izneseni stavovi osporavaju na temelju iznošenja vlastitih prosudbi i stavova u vezi sa predmetnom temom -pitanje obavezne imunizacije, od strane podnosioca Zahtjeva. Cijeneći tu činjenicu, kao i činjenicu da nije mojom obavezom, da ovim povodom ulazim u meritum naučnih rasprava na ovu temu kojim bi nastojala obrazlagati vlastite prosudbe, i pravdati javno iznesene stavove, sve iznesene tvrdnje koje proizlaze iz predmetnog Zahtjeva (podneska Etičkog odboru od strane prof. Dr. Amila Zukanović) smatram neosnovanim i tendenciozno izvadenim iz konteksta javnih govora. U prilog ovoj tvrdnji navodim slijedeće. Prvo, sadržajno, predmetni Zahtjev se poziva na forme i oblike institucionaliziranih znanja i referentnih stajališta struke koja govore u prilog (obaveznoj) imunizaciji, ne dotičući se pri tome suprotnih znanstvenih stajališta i ne uvažavajući činjenicu da je riječ o postojanosti otvorene naučne rasprave o

pitanjima usko vezanim za imunizaciju, a iz kojih nužno proizilazi i bitnost javne rasprave na ovu temu koja podupire različita pravna i zakonska uređenja država o pitanju obvezujuće imunizacije. Drugo, predmetna obrazloženja iz Zahtjeva, nedvosmisleno imaju za cilj da uđu u meritum naučnih rasprava na ovu temu, te da, presudno je, ospore bilo čije pravo da javno govori i djeluje na temu imunizacije, što je nedopustivo, jer je u suprotnosti sa zakonom reguliranim i garantiranim pravima i obavezama akademske zajednice. Treće, iz samog zadržaja Zahtjeva stoga proizilazi da optužbe o neetičnosti mog postupanja i data obrazloženja nisu i ne mogu biti relevantna za vođenje postupka pred Etičkim odborom, jer Etički odbor nema mandat djelovanja s ciljem prosudbe o istinitosti, valjanosti i naučnoj utemeljenosti nečijeg javno iznesenog stava o bilo kojem pitanju, neizuzimajući pri tomu i pitanje obavezne imunizacije.

U vezi sa prethodno navedenim pravom da javno govorim, mislim i društveno odgovorno djelujem, pozivam se na akademske slobode i slobodu javnog promišljanja i djelovanja, propisanih najvišim Zakonskim aktom - čl. 24 Okvirnog zakona o visokom obrazovanju, na načela iz Etičkog kodeksa UNSA, a posebice član 8, kojim se osigurava pravo na akademsku slobodu i iznošenje nepopularnih i kontroverznih stajališta, te se predmetno pravo članova akademske zajednice ne ograničava ni u kojem pogledu, pa ni pogledu subjektiviteta profesionalnog akademskog background-a. Drugim riječima, nigdje nije propisano da univerzitetski profesor ima slobodu javnog djelovanja isključivo u domenu svoje uže akademske referentnosti, a što je, čini se, suština na kojoj se pokušava graditi osnovanost, i ono što čini temeljnu okosnicu obrazloženja kojim se želi nametnuti 'nužnost' propitivanje etičnosti mojih javnih nastupa na ovu temu, kako se navodi u predmetnom Zahtjevu. Time se, nedvojbeno, želi osporiti moje ili bilo čije pravo da javno govori i misli i o temama koje ne spadaju u domenu naučnih oblasti na osnovu kojih stičemo akademska zvanja i titule, a što je u suprotnosti sa gore pomenuti pravnim propisima - relevantnim i važećim Okvirnim zakonom o visokom obrazovanju.

•Dodatno želim naglasiti činjenicu, da svoje javno iznesene stavove o ovoj temi, iznosim isključivo u svojstvu odgovornog roditelja, dakle u svojstvu majke, što uvijek javno naglašavam, ne dovodeći pri tome svoje vlastite prosudbe sa zvanjem univerzitetskoj profesora, već isključivo sa referentnim i stečenim znanjima iz oblasti istraživačkih metoda i tehnika kroz svoj obrazovni razvoj. Izneseni stavovi se stoga ne mogu dovoditi u vezu, niti sa fakultetom niti sa univerzitetom, kao što se želi krivo predstaviti. Vrijedi napomenuti i to, da sva pomenuta tv gostovanja na ovu temu, datiraju iz perioda kad bi žrtvom javnih osuda i kleveta da sam vođa antivaxer-skog pokreta u BiH, što je gnusobna laž i neistina izrečena prije osam godina. Razumijem i ne osuđujem, jer je tema osjetljiva, te vrijedi pomenuti i to, da je povod za napade i osude javnosti na ovu temu svojevremeno (prije osam godina) izazvala naslovnica u magazinu Azra, u kojemu mi je glavna urednica podmetnula naslovnu stranicu, sa nesuvislom i stupidnom rečenicom

koju nikad nisam izjavila! Tražila sam autorizaciju intervjua, a nisam ni slutila da ću osvanuti na naslovnoj stranici, sa neslavnom izjavom koja nije moja! Naravučenije. Malo je previše koincidencije da moji javno izneseni stavovi-na ovu temu od prije osam godina, postaju predmet pažnje, danas!?! S kojim motivom, ne znam i ne slutim. Na koncu, nije ni bitno.

•Konačno, vlastiti stav o tomu da pitanje zakonom obavezujuće imunizacije narušava temeljna ljudska prava i slobode branim kategorično, i držim na stajalištu da kao građanin, i kao roditelj na to imam pravo, osobito uzimajući u obzir činjenicu da sam majka djeteta koje je pretrpilo teži oblik vakcinalne reakcije, čije posljedice živimo mi danas, a o čemu detaljnije govorim, i prvi puta javno obznanjujem u posljednjoj prepisci na ovu temu - tekst objavljen 10.juli 2023 g. (FB profil), a kojeg dostavljam u prilogu. Preuzimam punu moralnu i profesionalnu odgovornost za sve napisano.

Povod za ovaj posljednji, i jedini tekst na ovu temu, predstavlja činjenica da ne samo ja, već i moja djeca nerijetko trpe osude, -poput 'opasni klaster', persone non grata, zbog činjenice da nisu vakcinisani, čak i onda kad javno govorim i istupam na neku drugu temu. Tekst je nastao kao 'konačni' odgovor na dugogodišnju prepisku usljed ranije javno iznesenog stava o imunizaciji, a koji se, očigledno je, po potrebi zloupotrebljava u svrhu pokušaja umanjivanja značajnosti mojih daljnjih javnih prosudbi i stavova koje iznosim, neovisno o kojoj temi je riječ. Konkretno, profane i maliciozne namjere pojedinih utjelovljene u uvredama i osudama i mene i djece zbog činjenice da nisu vakcinisani, bile su uvriježen narativ s ciljem diskreditovanja mog integriteta ličnosti, i obezvrijeđivanja prava moje djece u smislu prava djeteta, u povodu mog javno iznesenog stava i kritičke prosudbe o LGBT - Agendi, usljed čega je i nastao tekst. Isti je odgovor na 'optužbe' i poziv (zamolba) da i mene i djecu, ostave na miru po ovom pitanju.

•Konačno, u vezi sa optužbom da u javnom prostoru djelujem na neprimjeren i nedoličan način, želim skrenuti pažnju na činjenicu da je (ne)doličnost ponašanja nedovoljno regulirana aktima univerziteta, te da prosudbu o tomu, šta je primjeren ili neprimjeren način javnog istupanja nije moguće graditi na bazi istih, a o čemu svjedoče i pojedinačna mišljenja članova Etičkog odbora, data u povodu ranijeg postupka protiv mene.

Sarajevo, 27.03.2024. godine

S. / E.

Slobodan let "Sloboda misli, mišljenja, stava i javnog djelovanja"

Uvodne napomene

Nametnu se tema vakcinacije, odnosno zakonski obavezne 'imunizacije' kako to vole reći naši stručnjaci. Kako, zašto, otkud? Koliko sam upratila, a nisam se odista trudila, pojedini nastoje da moje javno djelovanje i iznesene stavove 'ospore' na način da moju odluku o nevakcinisanju djece, nekom čudnom logikom, ili barem meni nepoznatom analogijom, dovode u vezu sa mojim kričkim osvrtom na 'novo normalno' prožetog u neoliberalnoj ideološkoj paradigmi o kojemu pisah ranije na svom profilu. "Svaka igra, svaka dobija" je pristup koji sljedbenici pomenute paradigme često koriste s namjerom da diskredituju svoje neistomišljenike. Cijeneći bitnost pitanja očuvanja temeljnih ljudskih prava i sloboda, a ne predmetnih prozivki i osuda moje malenkosti zbog činjenice da nisam vakcinisala svoju djecu, dozvolite mi da se kratko osvrnem po ovom pitanju. Osobito ne dam premca onima koji na bilo koji način nevakcinisanu djecu žele svrstati u klaster 'persona non grata' pod 'lažnom' dakle znanstveno neutemeljenom krinkom, da ta ista djeca ugrožavaju zdravlje sve djece, uključujući i zdravlje vakcinisane djece. Pa da počnem.

Postavka

Obavezna 'imunizacija' je nedopustiva autokrativna društvena norma. Usudila bih se reći norma fašističke provinijencije, jednako kao i mnoštvo regula i normi kojima svijet (nevakcinisani) bijaše podvrgnut u doba Covid-19 pandemije. Gore pomenuti zakonski propis, narušava temeljna ljudska prava, kao što je pravo na zdravlje. Zašto? Svaki oblik fizičke intervencije (imunizacija vakcinama) koji sobom nosi rizike po zdravlje (vakcinacijske reakcije) ne može biti predmet zakonskog normiranja u smislu obaveze! Ne može vas niko prisiliti da preuzmete pomenuti rizik! Pomenuto je etablirana premisa, odnosno načelo prava o kojoj se mnogo pisalo, govori i zna. Upravo iz ovog razloga veliki broj zapadnih zemalja bira da poštuje i ostaje dosljedna pomenutom, na način da 'imunizacija' općenito, ali i kod djece biva preporučena, a ne zakonski obvezujuća. Odluka o tomu, počiva na pravu pojedinca/roditelja na informiran izbor uz konsultacije sa liječnicima i referentnim stručnjacima. Nakon konsultacija roditelj u osnovi svojevolljno prihvata rizike, cijeneći veću vjerojatnoću korisnosti od vakcina, nasuprot rizicima. Interesantno, u zemljama u kojima je ostavljeno pravo na slobodan izbor, stepen imunizacije je na visokoj razini, preko 85% Dakle sloboda, vodi slobodnom izboru, koji evo u ovom konkretnom slučaju, ide na ruku i 'predpostavljenom' širem društvenom interesu glede težnji 'države' za prevencijom zaraznih bolesti.

U svjetlu izrečenog, zakonska odredba o obaveznoj imunizacija kod nas (o kojoj nikad nije bilo institucionalne rasprave) narušava temeljna ljudska prava. Narušava, jer posljedično fizičkom kontaktu i reakcijama može narušiti ili trajno ugroziti zdravlje djeteta. Aspekti 'ugroze' se različito klasificiraju i znanstveno promatraju kroz rizike, nus pojave i neželjene efekte, što je sve podrobno ispisano u dokumentima koji se odnose na rezultate (kliničkih) studija i propise koji prethode registraciji lijekova, u ovom slučaju rigorozne propise koji se odnose na vakcine. Nisu u pitanju, nikakve teorije zavjere, već znanstveni nalazi koji samo dijelom obuhvaćaju kompleksnost mogućih djelovanja, i željenih i neželjenih.

Obzirom na prisutnost rizika u slučaju vakcinacije, postavlja se pitanje s kojim 'pravom' iko na dunjaluku može nametnuti obaveznu vakcinaciju? Mnogi se vjerojatno pitaju zašto je onda vakcinacija obavezna kod nas, ali i drugim zemljama uključujući i SAD, AUS, CAN. U nastavku ću nastojati da dam odgovor. Neophodno je kao prvo pojasniti 'logiku' države odnosno 'matrice' u čijim okvirima se upravlja javnim zdravljem, najbitnijim resursom društva.

Principi upravljanja u javnom zdravstvu

Da bi smo razumijeli doktrinu obavezne imunizacije moramo prvo shvatiti principe na kojima počiva javno zdravstvo. Politike javnog zdravstva su bazirane na principima 'socijalne efikasnosti', ali i 'troškovne efikasnosti'. Jednostavno govoreći, što je dobro za državu na društvenoj razini, nije nužno dobro po nas pojedince, građane. Efekti politika i mjera javnog zdravstva se drugačije i promatraju i analiziraju u ovisnosti šta je predmet promatranja, interes države, ili interes pojedinca. Komplikovani su to i sistemi i analize. Međutim važno je naglasiti da ukoliko bi govorili o isključivo o zdravstvenim interesima pojedinca, dobili bi smo posve drugačija rješenja i modele organizacije, upravljanja i finansiranja zdravstvenog sektora, od ovih koje imamo danas. No pomenuto nije sada u fokusu našeg interesovanja, već je bit da shvatimo ili razumijemo osnove funkcioniranja države i uloge države u očuvanju našeg zdravlja. Dakle, u nastavku pojašnjavam principe 'socijalne i troškove efikasnosti' te implikacija po politike zdravstva, i nas obične 'smrtnike'.

'Socijalna efikasnost' je opći princip koji pojednostavljeno govoreći, ne znači ništa drugo do pokušaj da se utvrdi da li je opravdano ulagati i finansirati određene zdravstvene usluge uvažavajući pri tomu prirodu bolesti, incidencije bolesti i interese javnog zdravlja, kao i ograničenja koja se vezuju za pitanja puke isplativosti. Važno je shvatiti da smo mi sve u ovom društvu 'ekonomizirali', pa tako i javno zdravlje. Predmetno karikiranje zapravo u ekonomici zdravstva predstavlja jedno od najkompleksnijih pitanja. Stoga ne čudi što u praksi država imamo mnoštvo različitih sistema zdravstva. Iznimno zahtjevne metode se koriste da se daju odgovori na tri ključna pitanja KADA- Koje usluge pružati i na kojem novu usluge? KOLIKO- U kojem omjeru i obuhvatu je državi izvodivo pokrivati i finansirati izgradnju kapaciteta znanja? UVJET- pod kojim uslovima je pružanje usluge isplativo? Uz pomenuta pitanja se naravno promiče i pitanje prevencije bolesti. U osnovi, kad govorimo o politici zdravstva govorimo o velikim ciljevima i ambicijama, koje budu podvrgnute rigoroznim metodama analize isplativosti. Metodom prostih 'brojeva' (vektora, matrica, funkcija), javne zdravstvene usluge se povinuju višoj sili 'brojeva', na uštrb građana.

Dakle, u ovim okvirima i na gore pomenutom principima se donose odluke u zdravstvu kapitalističkih zemalja. U ovim zemljama se zdravlje (pravo na zdravstvenu zaštitu i brigu) samo deklarativno promatrano kao 'javno dobro' u punom smislu te riječi. Dakle nigdje zdravstvo nije više besplatno osim na Kubi. Zdravstvo danas počiva na principima mješovitog dobra (samo dio zdravstvene usluge pokriva obavezno zdravstveno osiguranje, bud privatno bud javno), dok se u nekim slučajevima usluga zasniva na principu čiste 'laissez-faire' ekonomije kao što je to slučaj u Americi, sa izuzetkom jedva usvojenog Obaminog paketa minimalne zdravstvene zaštite. Dakle radi se jednostavnom principu - koliko para, toliko muzike.

Poražavajuće je spoznati da su, u posljednjih 20 godina, reforme zdravstvenog sektora u najrazvijenijim zemljama gotovo isključivo vođene principom 'troškovne efikasnosti', unatoč trendu stalnog rasta i akumulacije bogatstva. Posljedično ovomu, i obuhvat i kvalitet zdravstvene usluge je značajno opao, o čemu govore brojne studije i izvješća. Ovakvim nakaradnim 'ekonomičnim' pristupom upravljanja, se dodato direktno ugrožava zdravlje pacijenta. U pojedinim zemljama, uključujući i Skandinavске zemlje, prođe čitava vječnost do dođete do ljekara specijaliste, a vječnost u pravilu kasni. I o tomu se danas dosta govori, ali bez puno rezultata. Govori uprazno, jer ' Svaki ne potrošeni dolar, je zarađen dolar' (Benjamin Franklin). Od tada na ovamo, kapitalizam gotovo isključivo počiva na principu 'efikasnosti', a ne dobrobiti društva. Tako je najlakše 'prodati muda za bubrege'. Tako se jednostavnom logikom zamijenjuju društveni ciljevi, sa sredstvima ostvarenja tih ciljeva. Shodno ovoj doktrini upravljanja državom, naš cilj danas nije unaprijeđene zdravlja i osiguranje zdravstvene zaštite za sve, već stabilnosti i efikasnost zdravstvenog sistema! Na tragu ovog principa nam je MMF, još davno ukinuo pravo na javno zdravlje, nametnuvši izmjene zakona i propisa koja se odnose na dodatak zdravstvenoj usluzi i propise o lijekovima (esencijalnoj listi- koja tako postade unosan korupcijskih biznis za donosioce odluka)! Na tragu pomenutih izmjena, nemaju svi zdravstveno osiguranje. Nemaju čak ni nezaposleni. Oni koji nisu na vrijeme popunili papire i ispunili pomno odabrane kriterije, danas su posve obespravljani. Nemaju posao, a ako se razbole, ko ih išal Na tragu istih propisa, ako firma 'propusti'

uplatiti dva mjeseca zdravstvenog osiguranja, po automatizmu prestaje pravo na uslugu svim uposlenim. Ovom prostom ekonomskom logikom, i nakon decenija urednog plaćanja gubi se naprasno pravo na liječenje, čak i u uslovima najtežih oboljenja. Cijeli život radili i plaćali i sad ne crknu, nema veze. Tako je to kod nas. Takvo društvo smo skrojili, u ovom slučaju po mjeri MMF-a. Ni o tomu se ne govori. Zašto bi? Ljudi se jedni drugima jade, dok skupljaju novac za liječenje! Strahotal Da li može drugačije? Može naravno, samo trebamo izaći iz zadatih okvira promišljanja, i mnogo štošta postaje moguće. U literaturi su to pitanja koja se odnose na modele i modalitete finansiranje zdravstvenog sektora, kao i na reforme zdravstvenog osiguranja. Eh u tom grmu leži zec. Ljudi oskudijevaju sa zdravstvenom uslugom, dok osiguravajuća društva na tragu piramidalnih premija, njihovim novcem, ostvaruju enormne zarade. Vrijednost kapitalne imovine pojedinih osiguravajućih društava premašuje ukupnu vrijednost materijalne imovine pojedinih zemalja. Takav je taj kapitalistički svijet, takav, proklet i naopak.

Zdravstvo u (F)BiH!?

Kod nas se jedna dama, pobrinula da ostanemo uskraćeni za nebrojeno kvalitetnih zdravstvenih usluga u rekordnom roku. Mi smo urušili javno zdravstvo i bez da smo zakoračili u reforme zdravstva i zdravstvenog osiguranja. Ludilo! Jedinstven slučaj. Šalu na stranu, trajno urušen kapacitet javnog zdravstva se odnosi na činjenicu da je znanje specifičan resurs. To je dobro od kojeg svi imamo koristi, jer znanje pojedinca samo može uvećati znanje drugog, a nikako obratno. S druge strane, znanje pojedinca je u ovom slučaju 'jedinstveno, iskustveno i kumulativno', i kao takvo je nenadoknadivo. Ovaj fenomen je poznatiji kao 'nezamjenjiv resurs'. I tako mi za tili čas ostasmo bez tolikog broja ljudi od znanja, nezamjenjivih i nenadoknadivih resursa u javnom zdravstvu. Jah..

Osim ovog historijskog fenomena, nama predstoji i ozbiljan izazov očuvanja stabilnosti u zdravstvenom sektoru. Rast cijena medicinske opreme, materijala i nebrojeno još čega, uvećava troškove nabavke na način da vrši stalni pritisak na budžet zdravstva. Pomenuti rast nije usklađen sa dinamikom prihoda u zdravstvu, što nas vodi i dovodi u ćorsokak. Zapravo, nema razloga za zabrinutost. Na tragu gore pomenutih i uvriježenih principa upravljanja javnim zdravstvom, sva potrebna usklađivanja budžeta će naravno, kao i sve nužne reforme u kapitalizmu, ići na teret građana. Samo se poigramo sa 'računicama' održivosti i isplativosti i preokrojimo budžet s novim pravilima. Nova pravila često znače preusmjeravanje sredstva po prioritetima, prostom logikom "koliko para, toliko muzike". Konačno, vrijedi naglasiti da uz sve napore koje ulažu Zdravstvene institucije da unaprijede i kvalitet i održe obuhvat zdravstvenih usluga, uz nedovoljno sredstava malo šta je moguće. Takva je to gradnja. I dobro, kakve ovo sve sad ima veze sa obaveznom vakcinacijom!?

Socijalna efikasnost i imunizacija

Principi Socijalne i troškovne efikasnost na konkretnom primjeru vakcina, bilo da je riječ o obaveznoj ili preporučenoj imunizaciji, se odnosi na naučne ocjene, ali i statističke 'procjene', da se u slučaju vakcinacije smanjuje vjerovatnoća incidencije bolesti, uz društveno prihvatljive nastale štete izazvane vakcinacijom. Drugim riječima, procenat oštećenja ili ukupan broj djece koja posljedično pretrpe ozbiljne vakcinalne reakcije su ništa drugo do 'kolateralna šteta' iz ugla države. Donosiocima odluka, ministrima zdravstva i vladama predmetna 'šteta po zdravlje djeteta' je prihvatljiva kao nužno ili manje zlo.

Vodeći se istom analogijom, pojedine zemlje su odlučile da, koristeći metod prisile povećaju incidenciju 'imunizirane' djece. Da li su i u kojoj mjeri djeca imunizirana, je sasvim drugo pitanje koje se studiozno razmatra decenijama kroz tzv. analize efikasnosti. Konačno, šta je bitno shvatiti. Države koje su donijele odluke o obaveznoj vakcinaciji, u biti nameću primjenu principa manje štete po društvo u cjelini, a rizik oštećenja i vakcinalnih reakcija se nameće svima kao društveno prihvatljiv. Dakle svima nama nužno treba biti opravdana pomenuta postavka o većoj društvenoj korisnosti, dok je uzrokovana

šteta po zdravlje nekolicine djece, valjda sasvim opravdana, šta li!? Referentna vrijednost 'prihvatljive štete' po zdravlje je obično na razini ispod 2%. Da pojednostavim, to što će nečije dijete 'zaplatiti' i nečija djeca 'ostati sa trajnim oštećenjima poput onih koja se vezuju za čitav spektar neuroloških poremećaja', po sili zakona, i državi i svima nama treba biti sasvim opravdano. Donekle jeste razumljivo, ali je krajnje nemoralno jer se ovakve odluke naprosto ne mogu i ne smiju donositi na utilitarističkom principu nametanja 'više koristi' ili veće 'korisnosti'. Dodatno nedopustivo je takva nemoralna načela uvriježavati metodom prisile, dakle zakonom o obaveznoj imunizaciji. Znamo li koliko djece godišnje pretrpi različite oblike oštećenja. Ne znamo! Ta statistika ili nije nikako, ili nije lako dostupna u najboljem slučaju. O tome se manje, ili zapravo nikako ne govori. Nije pametno i preporučljivo nikomu, jer će vas odmah proglasiti nastranim, 'neuračunljivim' ako ti pojedinci dolaze iz domena struke, dok puki roditelji bivaju proglašeni zadržim, primitivnim ili šta već. Konačno, kao čovjek nikad neću prihvatiti niti suglasiti sa pomenutim 'nametom'. Niko nema pravo nametnuti pomenuto poigravanje. Stoga, odlučivanje o ovom pitanju treba počivati na principima slobodne volje i izbora. Ende.

Opasni klaster i 'mantra' o nužnom obuhvatu 'imunizirane djece'

Sredinom devedesetih na ovamo, kad je značajno počeo opadati stepen imunizacije, osobito izražen kad je u pitanju MMR vakcina, dolazi do promjene paradigme. Dolazi do 'agresivnijeg' nastupa u provedbi imunizacije. Ta promjena se ogleda u tome da djelotvornost vakcina se sada počinje dovoditi u vezu sa obuhvatom imunizacije, dakle sa ukupnim brojem vakcinisane djece u određenoj dobi. Shodno ovoj novoj postavci, promiče se teza da je imunizacija uspješna samo ukoliko je procenat obuhvata imunizacije preko 90%. Dakle odnos pokrivenosti 9:1, ili na svakih 100 djece, njih 90 treba biti uredno vakcinisano, da bi se osigurala djelotvornost vakcine na društvenoj razini. Ovdje je presudno važno shvatiti da je riječ o 'predpostavci', koja nije naučno utemeljena. Upravo zbog ove činjenice nebrojeno imunologa, virusologa i mikrobiologa su pomenutu tezu žargonski nazvali 'mantra o opasnom klasteru'. Za referentna mišljenja možete se posavjetovati u naučnoj literaturi. O ovome ne govorim, ne pišem, jer isto nije domen moje referentnosti. U nastavku kritički sagledavam argumentaciju koja se iznosi u prilog pomenutoj 'mantri', a koja počiva na kvantitativnim metodama i analizama. Dakle govorim o 'igri brojeva' koja se koristi u svrhe podastiranja nalaza i rezultata kvantitativnih istraživanja, kako bi se naučno potkrijepila teza o 'opasnom klasteru'.

Helem, potrebno je zaista znati matematiku i 'igru brojeva', da bi shvatili na koji način i čime se sve služe zagovornici imunizacije u pokušaju da djelotvornost vakcina dovedu u vezu za procentom imunizirane djece, i tako zapravo 'prikriju', moguće je, nižu incidenciju djelotvornosti vakcina, od predpostavljene. Pokušati ću donekle pojasniti.

Zagovornici teze 'o opasnom klasteru' često se pozivaju na statistiku i brojeve. Ključno je dakle propitati i shvatiti, koliko je ta statistika valjana i naučno utemeljena. Poigravajući se sa 'brojevnim istorijom' dakle, u ovom slučaju konkretno, uzima se broj prijavljenih slučajeva neke dječije bolesti, i stavlja u 'odnos' sa brojem vakcinisane djece od te iste bolesti. Potom se koriste različite statističkih metode, koje ispituju prirodu veze između dva pomenuta faktora. Ispitivanje ove veze, koristeći pomenute metode, je ništa drugo do prosta igra brojeva, koja u naučnom smislu, žargonski govoreći predstavlja čistu indiciju ili moguće je 'slučajnu' koincidenciju. Ovdje je presudno značajno shvatiti da sve statističke metode 'poigravanja', nemaju nikakvog smisla ukoliko nemate jasne teorijske postavke kojim se predmetna veza opravdava. U ovom konkretnom slučaju, teorijski se ne može pretpostaviti da je postignuti stepen imunizacije kod osobe, ili djelotvornost vakcine određena vanjskim faktorom, kao na primjer obuhvatom imunizacije. Naprosto ne može, jer sve naučne metode koje se koriste za razvoj vakcina i predpostavke o djelotvornosti istih, izvorno ne počivaju na kvantitativnim tehnikama i metodama.

Dozvolite mi da gore pomenuti problem prikažem na jedan slikovit način. Matematičkim igrama brojeva, kojim se ispituju veze ili povezanosti dvaju ili više faktora, moguće je svašta nešto 'utvrditi' ili

'pokazati'. Na primjer, moguće je dobiti statistički valjane brojeve koji ukazuju na kakvu god 'povezanost'. Na primjer, mogu dobiti 'savršene' koeficijente (valjane) koji sugeriraju da, svaki put kad ja upalim računar u svojoj kancelariji, padne kiša u Mozabiku! Dakle različite kategorije, fenomene i faktore je moguće ispitivati i analizirati koristeći različite forme matematike. S tim, da treba umijeti i znati o tim metodama, o stohastičkoj matematiци u pozadini, da bismo shvatili i značenje i implikacije. Vjeovatnoća ishoda ili veze između dva faktora ima jedino i isključivo smisla propitivati matematski ukoliko postoji explicitno i nedvojbeno teorijsko uporište o nekoj vezi, što u predmetnom slučaju nema.

S tim u vezi, ukoliko bi oni koji promoviraju tezu o 'opasnom klasteru' odista željeli da podastru znanstvene nalaze kojim bi možda donekle mogli potkrijepiti pomenutu tezu, nužno bi bilo koristiti metode za utvrđivanje kauzalnosti. Ako bi bilo osnovano uopće ovako nešto ispitivati sa teorijskog gledišta, u tom slučaju, ispitivali bi hipotezu koja glasi: Efikasnost vakcine (MMR na primjer) je uslovljena stepenom imunizirane djece u određene dobi'. Napominjem da postoji razlika između ovo 'uslovljena' od npr. određena. Određena ne može biti, jer nema teorijsko uporište, al može biti uslovljena. Dakle uslovljenost se može ispitivati ekonometrijskim tehnikama. Jah...ali to nije nimalo laka zadaća! Teško je utvrditi sve druge bitne faktore uticaja, teško je doći do brojeva...svašta nešto da ne nabrajam. Naprosto mnogo je lakše običnom narodu iznijeti mantru o 'opasnom klasteru' , u nastojanju da poveća stepen imunizacije, ili možda čak prikriju brojevi koji predpostavljenu djelotvornost pojedinih vakcina (na primjer MMR) mogu dovesti u pitanje!

Konačno, odgovorno tvrdim, kao znanstvenik da mantra o 'opasnom klasteru' ima samo logičku rezonancu ništa drugo do toga. Ista nam se podastire kao stilizirana činjenica kroz WHO i PR, iako je riječ o naučno neutemeljenoj postavci! Ne zaboravimo ipak, da predmetna postavka o 'opasnom klasteru' je (nužno mora biti) stvar nauke, a ne proste logike koja se koristi za lobotomiju zdravog razuma. Ende!

Pravo na informiran izbor ili vakcina kao zakonska obaveza?

Držim na stajalištu da je zakonski obavezna imunizacija, i takav pristup "prosvjetiteljstvu" nemoralan, neetičan i nedopustiv sa aspekta i načela ljudskih prava i principa na kojima počiva nauka. Bilo koja država koja zakonom nameće vakcinaciju, u osnovi se svojevrijedno kocka sa zdravljem djece, jer u lutrijsko kolo stavlja život svakog djeteta koje se podvrgava vakcinaciji. To je stvar statističkih vjeovatnoća i stohastičke matematike koju država koristi pri donošenju takvih odluka. Kad nešto krene po zlu, država se ograđuje, i eventualno u bogatim zemljama plaća obeštećenje, najčešće po osnovu sudskih presuda.

Dakle niko ne preuzima odgovornost a priori, ni država, i proizvođač ni bilo koja institucija. Dodatno, vrijedi istaći i kako stvari bivaju u manje razvijenim, dakle siromašnijim zemljama, ili pak kod nas. Pomenuto je najbolje ilustrirati kroz primjer. Kad je WHO 2004/5 godine provodio program imunizacije u četiri regije Indije, koje su najviše pogođene bolesti 'dječije paralize', deset puta se povećao broj oboljele djece, kao posljedica vakcinacije. Konkretno sa 30 na 300 (na 10000 djece), od koje je trećina djece ostala trajno paralizirana i brojna sa neurološkim poremećajima. Niko za pomenutu strahotu NIKAD nije preuzeo odgovornost! Na sve to, WHO se 'izvinula', u dobroj namjeri doduše (cinizam) i uz obrazloženje da, eto oni predpostavljaju da su loši higijenski uslovi u kojima žive ta djeca, bili razlog naglog i masovnog rasprostiranja bolesti, jer kao što se oduvijek znalo umrtvljeni virus iz pomenute oralne vakcine oživi, i zadržava se u fekalijama i do 15 dana. Zamislite, samo kakav banalan faktor propagatori ove vakcine nisu uzeli u obzir pri provedbi masovne imunizacije primjenom oralne polio-vakcine! Nisu mogli ni znati ni predpostaviti u kakvim uvjetima žive, jer valjda Indijci žive na Marsu!? Vidjeti slike i čuti ispovijesti i djece roditelja, bilo bi poučno svima. Svako ko mašta o WHO kao o instituciji s kredibilitetom i dobrim namjerama, trebao bi se dodatni informirati. Laž i mimikrija, prema mojim saznanjima! Na predmetno masovno 'osakaćivanje' djece u Indiji, zvaničnici WHO su izjavili da,

osim što im je jako žao, da će naredni puta nabaviti malo skuplje vakcine, a ne ovu za 'oralnu' primjenu. Pouka? Poruka? Gnusoba je sve što osjećam!

Šta je naša realnost je još važnije pitanje. Drugim riječima, šta biva sa djecom u BiH koja imaju ozbiljnije ili teške 'vakcinacijske reakcije'? Ukoliko ste zainteresirani za pomenutu temu, sugeriram da posjetite ili kontaktirate udruženja roditelja pomenute djece. Svi koji su ikad javno govorili na ovu temu su 'izopćeni', diskreditivani, proganjani. Ja sam pretrpjela samo 'marginalne' štete, zbog potvorene izjave na naslovnoj stranici magazina 'Azra'.

Nisam antivaxer - to je etiketa koju su mi 'prišili'

Naravno, kao znanstvenik i odgovoran roditelj, nikad si u životu nisam dala za pravo da bilo koga po ovom pitanju savjetujem. Kako bi!? Naglašavam i ovdje i sada, da za sva pitanja u vezi za odlukom o tome, da li vakcinisati dijete ili ne, sva pitanja i nedoumice koje roditelji imaju, trebaju postaviti svom pedijatriju, te po potrebi dodatno razgovarati sa imunolozima i drugim. Tražite vaša prava na informiran izbor. Tražite, jer u statistici države, naša djeca su samo puki brojevi, a nama? Nama su naša djeca čitav svijet, oni su radost našeg bistrovanja.

Na ovu temu sam govorila i govorim isključivo u domenu, i iz pozicije vlastite struke - referentnim znanjima i iskustvima iz domene primijenjene ekonometrije. S tim u vezi, isključivo se držim dva aspekta; 'efikasnost vakcina' i 'sigurnosti vakcina' i mišljenje zasnovam na kritičkoj evauluaciji naučnih studija koje koriste kvantitativne tehnike i metode pri analizama 'sigurnosti' i 'efikasnosti' vakcina. Pojednostavljeno govoreći, posjedujem znanja da mogu razumijevati metodologiju na kojima počivaju zaključci velikog broja studija kojim se pomenuto ispituje, za razliku od onih/mnogih koji u našoj, znanjem osiromašenoj zemlji, donose Odluke o ovom ozbiljnom pitanju. Za razliku od razvijenih zemalja, naši ljudski kapaciteti u zavodima za javno zdravstvo su takvi, da smo sposobni samo 'prepisati' preporuke i mjere koje nam isporuči WHO, ali ne i suštinski razumijeti slabosti, nedostatke, rizike, implikacije i ograničenja istraživanja na čijem tragu se definiraju policy preporuke.

O moralnim i etičkim vrijednostima, ali i o kredibilitetu Svjetske Zdravstvene Istitucije, puno govori primjer koji sam navela. Isti je samo kap u moru užasa i nemoralna. Kad govorimo o vakcinama, važno je shvatiti za početak, da je tema vrlo kompleksna, interdisciplinarna, i izlazi izvan okvira $2+2 = 4$, a djeca su naša briga, ljubav i budućnost svih nas.

Poruka

Nikomu nisam ni ranije, prije osam godina, a po najmanje sad kad smo odmakli u javnoj promociji pomenute mantre o 'opasnom klasteru' zahatarila javne osude, neistine i bljuvotine, pa čak i pozive na 'linč' kroz prijeteće tužbama i izopćenja iz javnog diskursa. Sve to bi tako niotkuda, u povodu činjenice da sam u intervju za nakav magazin 'Azra' izjavila da nisam vakcinisala svoju djecu. Novinari su vješto izverzirani da vam prikriju svoj pravi motiv dolaska, i razgovora. Znajući ponešto o našim medijima i novinarima, tražila sam autorizaciju teksta. Ne sluteći da će 'me' izvući na naslovnicu magazina, i usta mi metnuti idiotsku, polupismenu rečenicu, koju naravno nikad i nikojim povodom nisam, niti bi izgovorila. Slavna, stupidna, rečenica sa naslovnice glasi " Moja djeca, nisu vakcinisane, ne piju antibiotike, ne jedu čokoladu, i ne traže da ih zabavljam". Kakav nonsense. Glupost svemirskih razmjera. Nisam tužila uredništvo, zbog potvore i narušavanja kredibiliteta. Nisam, jer ne vjerujem u te metode korektivnih faktora. Vjerujem u ljude i ljudskost. Nadam se da će samovoljno povući predmetnu "naslovnicu" sa svog internet portala, ako ikad iko od odgovornih pročita ovaj tekst.

Konačno, željla bih naglasiti da nikomu ne zamjeram, ni Fedji Isoviću koji me onomad 'samoprozva'o vođom 'antivaxera' i 'ženom opasnih namjera' jer je sudio o meni na tragu naslovnice, bez da je i pročitao intervju. Kakva lakomislenost! Nisam zamjerila ni Edinu Forti (ali jest moj Denza) koji me

'onomad' usporedio sa 'pornogлумicama' koje govore na temu vakcina. Kakva malicioznost! Jednako, ni danas ne zamjeram Kristini Ljevak zbog prozivke i ocjene da su moja djeca 'opasni klaster'. Kakva malodušnost!

Nikomu ne zamjeram. Nisu oni krivi. Oni vjeruju zdravstvenim institucijama, baš kao i ja nekoć kad sam svog sina prvijenca odvela na prvu vakcinaciju. Niko od nas nije kriv, što nam se mnoštvo toga pisano sitnim slovima vješto prikrija, zbog neistina koje nam se lažno podastiru kao naučne činjenice poput ove o 'opasnom klasteru'. WHO je i ozbiljno kapacitirana, ali i opaka institucija! To je bolna istina o svjetskom zdravstvu.

Pouka

Zato "uzdaj(Mo) se use i u svoje kljuse". Bolje društvo ćemo postati izvjesno je, ako uspijemo na putu izgradnje institucija, koje smo izgubili u vihoru tranzicije. Institucija koje će djelovati za šire društvene interese, a ne da budu svrha same sebi, i protočni bojleri policy preporuka i savjeta u ime interesa "tuđina", počev od ekonomije pa nadalje.

Umjesto zaključka

Zbog vlastitog osjećaja duboke odgovornosti nikad u javnosti nisam rekla stvarni motiv i splet životnih okolnosti koji su me prisilili da uđem u disciplinu kritičke evaluacije naučne literature na kojima počivaju paradigme 'efikasnosti' (djelotvornosti) i 'sigurnosti' vakcina. Nisam, zašto bih!? To nije moja naučna oblast. U tim naučnim vodama bistvuju imunolozi, virolozi, mikrobiolozi, pedijatri..

Počela sam se zanimati i istraživati na datu temu konkretnim povodom. Nisam nikad u javnosti otkrila da je mom Davidu, mom sinu prvijencu, sa tri mjeseca dijagnosticirana vakcinacijska reakcija, koja je kasnije rezultirala neurološkim odstupanjima u razvoju. Potpuno razumijevanje dijapazona posljedica nikad do sada nismo saznali, bez obzira na naš dugogodišnji boravak u Engleskoj, zahvaljujući čijim neurohirurizima, neorolozima, ali i imunolozima mi danas polažemo nade da je premoštavanje poteškoća i moguće i očekivano u dobi puberteta, čemu i svjedočimo. On je psihoemocionalno zdrav, sposoban da logički rezonira, no sa poteškoćama u učenju, artikulaciji i refleksiji misli i osjećanja..koje evo Bogu hvala polako iščezavaju. Nek je naš David pod okriljem Božije milosti, nek je sretan u srcu i duši. Amin. S nadom i vjerom u potpuno ozdravljenje, bud volja Božja.

Savjetovala bih svima koji a priori i bez imalo stanke, bez potrebnih znanja, osuđuju roditelje koji su se odlučili da ne vakcinišu svoju djecu, da na trenutak pomisle na stanje u kojem je sav teret odgovornosti dokazivanja vakcinacijske reakcije, na roditelju. Da shvate, da umjesto preuzimanja odgovornosti, država i referentne institucije 'peru ruke', da su naučne metode utvrđivanja činjenica potpuno ograničene, dok su pojedine dostupne samo na najprestižnijim pa samim tim i najskupljim institucijama, da su naučne metode dokazivanja kauzalnosti za brojne aspekte poremećaja nepostojeće, da su sve i najbanalnije analize preskupe i nedostupne roditelju... Kad saznaju nešto o populaciji koju država ili svi trebamo smatrati 'prihvatljivom kolateralnom štetom', 'nužnim zlom, zarad veće društvene korisnosti', nek tek onda u svom srcu osjete prezir, prema svim roditeljima čiji je strah od vakcinacijskih reakcija i objektivitet i realnost.

Na žalost, za državu u kapitalistički krojenom sistemu, mi smo ništa drugo do još jedan poreski broj u nepreglednom nizu brojeva, a naša djeca puke loptice u kolu što se neprekidno vrti. Djeca (loptice) u kolu matematskih vjerovatnoća, na mjestu matrica i logaritama, gdje čovječnost gubi svaki svoj, i najmanji trag.

Molim vas da niko u komentarima ne potakne bilo kakvu raspravu na temu vakcinacije, jer ovo nije mjesto gdje se o tomu može razgovarati. Hvala na razumijevanju.

Svako dobro svima!

Post Scriptum

Od danas zvanično na godišnjem. Tim povodom, u prilogu je i video. Prošlogodišnji skok za raju, 10m. Ove godine 'izazov' je 14m. Čisto sumnjam, al eto nikad se ne zna. Dječija energija je čudo, usitnu je 'zarazna', a oni koji nas znaju, znaju da su moja djeca 'klaster ljubavi i dobrih vibracija', nek su pod okriljem Božije zaštite i milosti. Pošto FB nema opciju automatic replay, čisto da se zna, da neko vrijeme odmaram. Živo rad!